“Reafirmem que l’edifici i pintures de Sant Miquel de Terrassa són del segle VI, cosa extraordinària”

“Hem reafirmat que l’edifici i les pintures de Sant Miquel són del segle VI, que és una cosa extraordinària”

Entrevistem Gemma Garcia, coautora amb Antonio Moro i Francesc Tuset de la monografia *La seu episcopal d’Ègara. Arqueologia d’un conjunt cristià del segle IV al IX* (Documenta, 8; Tarragona, 2009). El llibre és fruit de tres anys de treball i representa la culminació de quasi un segle de recerca arqueològica en un dels conjunts episcopals antics més singulars del nostre territori.

Imatge del Conjunt Monumental de les Esglésies de Terrassa.

Contingut extret de la web de l'ICAC (www.icac.cat)

D’esquerra a dreta: Sant Pere, Sant Miquel i Santa Maria. (Foto: Badia-Casanova)

Què és el més important de la vostra recerca?

Que s’ha posat al descobert un dels conjunts episcopals més ben conservats de la península Ibèrica. L’avantatge de Terrassa és que respecte a les zones episcopals com Barcelona, València i Tarragona, no té una ciutat a sobre i les restes es poden conservar pràcticament senceres, com és el cas de l’església de Sant Miquel. D’edificis del segle VI en tenim molt pocs!

Per què a Terrassa la ciutat no es va fer sobre el conjunt episcopal?

Perquè sempre ha tingut culte religiós. Quan va deixar de ser seu episcopal es va convertir en parròquia rural, una església romànica. El gran conjunt episcopal es va reduir a una quarta part. La catedral es va convertir en una església romànica molt més petita que només en va aprofitar l’absis. I bona part de les estructures catedralícies es van convertir en dependències de la vida rural i la vida monàstica de l’orde de Sant Ruf.

L’espai va quedar compartimentat.

Sí. El baptisteri, per exemple, que era al peu de la catedral, es va convertir en rectoria. I amb el pas del temps les parets es van emblanquinar, es van enrajolar, es van pintar… I les finestes es van transformar en armaris, en portes… Esclar, ningú sabia que aquelles parets de sis metres d’alçada eren parets del segle VI! El mateix Puig i Cadafalch va enderrocar una part d’aquest mur, pensant-se que enderrova dependències de la canongia sense valor.

Estructures d’època romana reaprofitades com a espai de residència del conjunt episcopal.

Que fossin parets del segle VI és descoberta vostra?

No. Mossèn Arnella al segle XVII ja va fer indagacions en aquest sentit. A més, l'acta de consagració de Santa Maria, l'església romànica del 1112, diu que la nova església de Santa Maria es construeix sobre l'antiga catedral d'Ègara del 450. També es coneix el cas del primer bisbe de Terrassa, que no és designat pel Papa sinó que és el bisbe de Barcelona que segrega la seu episcopal i nomena un bisbe i crea un bisbat a Terrassa.

Ègara té una llarga tradició arqueològica.

Puig i Cadafalch hi va excavar i hi va trobar una església; Serra-Ràfols, un baptisteri… Ara s'ha pogut ampliar tot el coneixement que se'n tenia deixant al descobert un conjunt impressionant de tres esglésies, establint diverses fases. S'ha reafirmat que Sant Miquel no és un edifici del segle IX sinó del VI, i que les pintures del seu absis són del segle VI, cosa bastant extraordinària que segueix portant discussions.

Detall de la piscina baptismal del segle V.

Per què?

Perquè el problema de la història de l'art és que moltes vegades data per l'estil. I no hi ha pintures del segle VI per buscar paral•lels. D'aquesta època hi ha mosaics (per exemple, a la zona de Ràvena i el mausoleu de Centcelles) però no pintures. El mateix presentador del llibre, el Dr. Marco Buonocore, em deia, al•lucinat: "Em dieu que són pintures del segle VI, però per tradició semblen del segle IX!" Però són del segle VI: arqueològicament s'ha demostrat.

Com?

L'obra constructiva és tota una obra unitària: des dels fonaments a l'absis. L'absis no és una reforma posterior. A més, el material que donen les rases de fonamentació és de principis del segle VI. Algú pot dir: l'absis és del segle VI, però la pintura pot ser posterior.

Què li respondries?

Que els informes de restauració han arribat a la conclusió que la pintura no té capa de preparació, està pintada sobre el morter de construcció, i és una cosa feta si no el mateix dia, l'endemà. A més, nosaltres hem trobat restes d'esquitxades de pinzell al fonament

abans de pavimentar-se amb el signinum. Són molts arguments!

Datar aquestes pintures és la vostra gran aportació?

L'aportació és tot el conjunt de tres esglésies del qual finalment s'ha pogut establir la datació. Per exemple, la piscina que Serra-Ràfols data del 450 del primer baptisteri, és una piscina anterior, del segle IV (la que surt a tot arreu citada com la millor piscina de la península Ibèrica estilísticament parlant). I la que és la piscina baptismal del segle V és la que vam trobar nosaltres el 2001. Vam trobar al peu de la catedral un baptisteri que conserva part de la seva piscina i part de les seves façanes nord, sud i oest senceres.

Nau lateral de l'església parroquial del segle V.

Com a conjunt episcopal, què caracteritza el d'Ègara?

Que és una ciutat sense ciutat! De la ciutat romana d'Ègara només se'n té notícia jurídicament. Existeix en l'ordre romà, perquè en uns pedestals aprofitats com a material de construcció de l'església romànica hi surt el "municipi flavi d'Ègara", o sigui, del segle II. Hi ha, doncs, una entitat jurídica i tot un ager, però no una estructura urbana de ciutat: no hi ha carrers, ni cases, ni teatre, ni fòrum… No se n'han trobat restes, en tot cas.

Caram.

Segurament estem davant d'un cas que és un territori de vil•les i un centre jurídic. ¿Que aquest centre jurídic sigui a la zona de les esglésies? No ho sabem. El que podem assegurar és que la seu episcopal aprofita unes estructures d'època romana, concretament d'una casa que, abans de ser seu episcopal, ja té quatre fases de caire religiós amb el baptisteri que dèiem del segle IV i tot. O sigui que hi ha unes restes d'estructures residencials sense entorn urbà que es transforma en món religiós de categoria fins que al 450 esdevé seu episcopal.

En quina mesura el llibre proporciona informació definitiva?

Les fases episcopals estan molt treballades estratigràficament (fa tres anys que ens hi trenquem les banyes!), i les que establim les donem per definitives. Però el Conjunt Monumental ha de generar molts altres estudis, perquè s'ha excavat molt i s'ha tret molt material, des d'època ibèrica fins al segle XX.

En quantes campanyes?

Es va fer una campanya de mig any el 1995; el 1996-1997 una campanya d'un any i del 2001 al 2004 seguit. I des de fa un any es fa un seguiment de les obres de restauració.

Gemma Garcia i Llinares a l'exterior de l'ICAC.

Què et sembla que representa publicar *La seu episcopal d'Ègara*?

Ègara és la gran coneguda perquè tothom la coneix i la gran desconeguda perquè ningú la coneix a fons perquè tampoc s'ha fet res en molt temps. Aquest és el primer llibre des de les excavacions dels anys 50. S'havien fet estudis d'història de l'art, però no des del punt de vista arqueològic, posant sobre la taula la datació i el funcionament de l'edifici. De Serra-Ràfols passem a això. És una posada al dia enorme.

Carme Badia i Puig

Entrevista feta el gener del 2009

Contingut extret de la web de l'ICAC (www.icac.cat)